

Matkalla 1600-luvun Pohjois- Euroopassa

Ingemar Oscarsson (toim.): Den franske kammartjänarens resa. Minnen från länderna i norr på 1660-talet. Atlantis 2013. 287 s.

Vuonna 1663 arkeensa kyllästynyt 19-vuotias pariisilaisnuorukainen pestautui Ruotsista saapuneen vierailijan palvelijaksi ja seurasi häntä kaukaiseen Pohjolaan. Matka kesti vuoden, ja sen aikana etelämaalainen ja katolilainen matkamies oppi yhtä ja toista uskonpuhdistuksen läpikäyneistä Pohjois-Euroopan maista, sillä hänen reittinsä vei Hollantiin, Tanskaan, Ruotsiin ja Englantiin. Kaksikymmentä vuotta myöhemmin matkamies kirjoitti näkemästään ja kokemastaan matkakuvauksen, jota ei kuitenkaan painettu ennen kuin Orléansin kaupunginkirjastoon päätynyt käsikirjoitus herätti tutkijoiden mielenkiinnon. Kirjallisuudentutkija Ingemar Carlsson, joka on aiemminkin käsitellyt varhaismodernia tiedonvälitystä, on nyt kääntänyt matkakuvauksen ruotsiksi ja julkaissut sen taustoitusten kera.

Matkakuvaukset ovat kulttuurintutkijoille antoisia lähteitä, koska ne kertovat yhtä paljon kuvausten kohteista kuin niiden laatijoista ja heidän kulttuuritaustoistaan. Historioitsijaa matkakuvauksissa kiinnostavat tapakulttuurin ja arjen historian ohella myös monenlaiset yksityiskohdat, jotka voivat liittyä esimerkiksi henkilö-, yhteiskunta- tai taloushistoriaan. Myös Carlssonin ruotsintama käsikirjoitus sisältää kaikkia näitä piirteitä. Etenkin varhaismodernin matkan teon vaarat ja vaikeudet tulevat havainnollisesti kuvatuiksi. Toisaalta nykylukija voi yllättyä esimerkiksi siitä, miten nopeasti posti näyt-

tää kulkeneen maasta toiseen 1600-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Toistuva teema kuvauksessa näyttää olleen uskonpuhdistuksen ja uskonsotien jättämä juopa Euroopan kansojen välille. Silti katolilaiset ja protestantit kykenivät arjessaan myös rauhanomaiseen vuorovaikutukseen, jolleivät muuten, niin kiistelemällä uskonjärjestelmänsä paremmuudesta.

Pohjoismaisen historian kannalta erityisen arvokkaaksi teoksen tekee se, että kuvaus keskittyy suureksi osaksi suurvalta-ajan Ruotsiin ja sen kansanelämään. Ranskalainen matkamies vietti pitkän talven Tukholmassa nähden niin kuninkaallisia kuin rikoksista rangaistuja. Ilmaston kylmyys, pohjoismaiset juomatavat ja kainostelematon saunomiskulttuuri tulivat hänelle tutuiksi. Aihepiirit vaihtuvat kuvauksessa nopeasti, minkä vuoksi kerronta tuntuu väliin hypyvältä, mutta vaikka kirjoittaja alleviivaa kokemattomuuttaan kirjallisissa taidoissa, hän onnistuu pitämään lukijan mielenkiinnon yllä.

Matkamies näki ja koki Ruotsia laajemmaltakin, mutta Suomeen asti hän ei päässyt. Silti hän kuuli Suomesta ja suomalaisista, ja hän mainitsee heidät parissa kohtaa. Lisäksi matkamies näyttää tunteen erityistä mielenkiintoa saamelaisia kohtaan, koska hän omisti heidän kulttuurilleen useita lukuja. Samalla hän tuli valottaneeksi kiinnostusta, jota 1600-luvun Tukholman eliitti tunsivat valtakunnan eksoottisia vähemmistöjä kohtaan.

Käsikirjoitukseen ei ole merkitty kirjoittajan nimeä, eikä Carlssonkaan ole kyennyt sitä selvittämään. Kirjoittaja näyttää olleen porvarillisesta perheestä, ja hänellä oli jonkin verran opillista sivistystä. Vaikka kuvaus on laadittu vasta pari vuosikymmentä itse matkan jälkeen, siitä kuulua ajaton piirre eli nuoren yksilön halu nähdä ja kokea uusia, jännittäviä asioita ja nähdä maailmaa kotiseutunsa ul-

kopuolelta. Kiinnostuksen vaihtuminen koti-ikävään on sekin yleisinhimillinen tuntemus.

Carlsson on lähdekritiisissä kommentissaan nostanut esiin yksityiskohtia, jotka kirjoittaja on ehkä muistanut tai käsittänyt väärin tai jotka hän kaikesta päätellen on lainannut jo olemassa olleesta kirjallisuudesta. Pääpiirteissään teos näyttäisi kuitenkin olevan luotettava silminnäkijämuistelma nuoruuden matkasta. Muistikuviensa ja muun kirjallisuuden ohella kirjoittaja on käyttänyt teoksen pohjana kirjeitä, joita hän lähetti kotiin perheelleen. Matkakuvaus täydentää kiintoisalla tavalla kuvaa, joka voidaan muodostaa 1600-luvun arjesta tuomiokirjojen, piispantarkastuskertomusten ja muiden aikalaiskuvausten pohjalta.

— MARKO LAMBERG